

The wanderer of het trage verhaal van de thuislozenzorg volgens vzw Beschut

'Albatros, de solitaire vogel die vliegt over de immense oceaan. De Schutting, warmte om je te steunen, een luisterend oor. Is het leven een raadsel, een mysterie, een lotsbestemming,... eigen schuld, dikke bult?

Aan het woord is The Wanderer, pseudoniem voor een man, die na een cascade van problemen en gebeurtenissen, de pedalen verliest, zijn huis verliest, zijn contacten met vrienden en familie verliest. Hij wordt een wanderer, een zwerver die niet meer op leven, maar op overleven is ingesteld.

Zijn verhaal lees je in Het Schutblad, het ledenblad van De Schutting, de plek waar hij, na veel omzwervingen, de rust vindt om opnieuw tot zichzelf te komen. Hij vertelt niet wat er precies mis ging in zijn leven. Hij legt niet uit waarom hij hulp nodig heeft. Dat hoeft ook niet. Hij doet een beroep op steun, hij doet een appèl op ons, zoals Joris het noemde, en dat is genoeg.

Het verhaal van vzw Beschut en de thuislozenzorg waar deze vereniging voor staat, is geen verhaal van organisaties, fusies en structuren, hoewel je die netjes opgelijst in het boek kan terugvinden. Het is vooral een verhaal van mensen, personen die opkomen voor de rechten van mensen die met extreme uitsluiting te maken krijgen. Mensen die om uiteenlopende redenen in de marge van de maatschappij zijn beland en die een appèl op ons doen.

De geschiedenis van de voorzieningen die aan de basis liggen van vzw Beschut (opvanghuizen Albatros en Open Deur/Porte Ouverte, de voorziening voor begeleid wonen 'De Schutting' en thuislozenboerderij Kodiel) toont hoe dicht zij altijd bij deze mensen hebben gestaan, hoe zij de vinger aan de pols hadden en bij elke nieuwe nood een passend antwoord zochten.

Voor het boek heb ik mij gebaseerd op het rijke archief van deze organisaties, veel gesprekken, interviews en zelfs de bloemrijke memoires van een enkele medewerkster. Dat kunnen jullie allemaal zelf lezen. Vandaag laat ik liever het

woord aan iemand die dit verhaal vanuit een heel persoonlijk standpunt vertelt, recht uit het hart.

The Wanderer vertelt:

Niets had me ooit laten vermoeden dat ik zo in een zwart gat zou belanden, een inferno! Dromen, leven, toekomst, geloof... alles valt als een kaartenhuisje ineen! De rots die je was, die je dacht te zijn, blijkt op los zand, op drijfzand, te zijn gebouwd, en zinkt in een mum van tijd weg. Alle houvast, alle zekerheden verdwijnen. Je twijfelt aan alles. Gevoelens? Weg! Liefde wordt haat. Alles laat je koud. Tijd om te rusten, om na te denken, neem je niet. Je wilt het niet meer en op den duur kan je het ook niet meer. Alles vervaagt: familie, waarden, normen. Alleen schijn blijft er over...'

Thuisloos zijn is geen status, niets iets wat je eventjes overkomt, maar eerder een proces, een vicieuze cirkel, een straatje zonder eind... waarin verlies van verbinding en vertrouwen de rode draad in. Het meest typerende is het ontbreken of wegvallen van steunfiguren. De rol van de hulpverlener bestaat er vooral in om een omgeving te scheppen die veiligheid biedt, waarin thuislozen de rust en de kracht vinden om zichzelf en hun leven herop te bouwen.

Albatros

The Wanderer raakt op drift en sluit zich van iedereen af...

Zijn weg liep langs de Washuisstraat. Deze rustige straat ligt vlakbij de Dansaertstraat, maar dat was toen zeker geen trendy buurt. In het jaarverslag van Albatros van 1988 lezen we dat een vijfde van de mensen in deze buurt leefde van een OCMW-uitkering; een vierde was ouder dan 60 (toen was dat 'oud') en vereenzaamd; de andere helft waren migrantengezinnen met een laag tot zeer laag inkomen. Honderden bewoners van het Klein Kasteeltje zwierven er overdag doelloos rond; het Anneessensplein was berucht omwille van de drugshandel en de straatprostitutie.

In die buurt was pater lazarist Charles Gielen actief. Hij verleende met zijn Teledienst/Téléservice hulp aan de allerarmsten, in een caritatieve traditie die

eeuwenlang teruggaat. Maar hij merkte dat ambulante hulp niet volstond en hij richtte tijdens de jaren '60 twee opvangtehuizen voor thuislozen op: een voor vrouwen, 'Open Deur/La Porte Ouverte', in de Kogelstraat, en vlak daarbij in de Washuisstraat, een tehuis voor mannen, 'De nieuwe kans/La nouvelle chance', in 1973 omgedoopt tot 'Pension Albatros'.

Gestrande mannen

De nieuwe naam symboliseerde de visie van dit huis: de albatros is een grote trekvogel die moeite heeft om op te stijgen, maar die, eenmaal in de lucht, met grote sierlijkheid vliegt...

'Gestrande mannen' tot rust laten komen en 'in een geduldige, emancipatorische benadering opnieuw de kracht geven om hun eigen vlucht verder te zetten...' - ik citeer Beschut-bestuurder André Kiekens - was de pioniersaanpak van dit onthaalhuis.

Geen louter aanbod van bad-bed-brood, wat toen nog zeer gangbaar was in de thuislozenzorg, maar een professionele, psychosociale begeleiding met als doel dat deze mannen opnieuw op eigen benen zouden kunnen staan.

The Wanderer gaat er met tegenzin aankloppen, maar hij kan niet meer...

'Als een robot kom je er aan. Een onbekende spreekt je aan, vraagt niet veel, zegt ook niet zoveel. Wel blijft je bij: welkom, neem de tijd om tot rust te komen. Die man straalt warmte uit! Dan kom je in een gemeenschap terecht. Mensen, eenzaten, van alle origines, alle kleuren, alle godsdiensten, levensopvattingen, elk met hun levensverhaal, elk met hun eigen karakter en hun eigen problemen. Enige discipline was er wel: respect voor jezelf en voor anderen, geen alcohol, geen drugs, niet vechten....'

Reputatie

Albatros had een zekere reputatie op straat, in dubbele zin: duidelijke afspraken, maar met een open deur, vertelde mij Edwin Vanhollebeke, die bij

Albatros zowel begeleider als coördinator als straathoekwerker is geweest: 'Hier zaten de 'moeilijke' mensen, mannen die overal al waren afgeschreven. We zagen dat zij, die het elders al vaak te bont hadden gemaakt, hier, dankzij de duidelijke afspraken, weer op hun plooi kwamen.'

Koppels, gezinnen, gezelschapsdieren

Ook om andere redenen werd Albatros bekend. In dit huis was, vanaf de jaren '90, ook plaats voor koppels en voor gezinnen, die toen nog vaak uit elkaar werden gehaald: vader naar een mantentehuis en moeder met kinderen naar een vrouwen tehuis. Albatros investeerde in de opvang van gezinnen, ook grotere, die het nog moeilijker hadden (en nog altijd) om een betaalbare woning te vinden. In de begeleiding van koppels, en van kinderen, professioneel ondersteund waar nodig. Begeleiding van jongeren, een groep die een eigen aanpak verdient, en die eigen kamer kregen, maar in feite ook een eigen huis nodig hadden. Dat werd Aranja, waar Albatros mee voor heeft geijverd, maar dat helaas niet bleef bestaan. In de opvang van vluchtelingen die overal uit de boot vielen, daar hebben ze echt hun nek voor uit gestoken, desnoods illegaal, omdat ze dat als hun verdomde plicht zagen.

In 1998 besloot Albatros om ook gezelschapsdieren toe te laten. Een klein gebaar dat voor veel thuislozen een groot verschil maakt. Veel van deze mensen, die het zo moeilijk hebben om relaties met andere mensen aan te knopen, en die daar ook sterk in teleurgesteld zijn, hebben wel een hechte band opgebouwd met hun gezelschapsdier. Het is begrijpelijk dat zij niet naar een onthaalhuis willen als hun hond of ander gezelschapsdier niet mee kan. Albatros speelde hiermee in op de signalen die ze opvingen uit de crisisopvang (Ariane) en het straathoekwerk.

Naar buiten

En dat allemaal in een licht en gezellig interieur, dat uitnodigt tot een gemeenschapsleven,... maar met mate. De bewoners moeten naar buiten, hun papieren in orde brengen, een job zoeken, als dat kan... en vanaf dag één een woning zoeken, want een opvanghuis is per definitie tijdelijk. Drie maanden, zo

stond het toen in de overeenkomst met elke nieuwe bewoner. Vanaf 2000 zou die verblijfsduur stilaan stijgen tot zes maanden, vooral omwille van het feit dat het betaalbare woonaanbod in Brussel steeds verder inkrimpt. En ook wel omdat de problematiek complexer wordt.

Er komt veel op je af, in die korte periode, vertelt the wanderer:

'Het administratief lopen, man man, een nachtmerrie! Ook een confrontatie met je verleden, je problemen, je stomiteiten. Daar wil je vanaf maar ja, die molen maalt toch zo traag. Vraagtekens, twijfels, ongerustheid komen terug. Soms is de ene administratie in conflict met een andere en gaan ze naar het gerecht, het ene OCMW tegen het andere, over wie voor jou de minimex (het leefloon) moet betalen. En jij, waar sta jij? Dan kom je terug thuis [in Albatros] en zeggen ze in het bureau: goed man, we zijn stapje per stapje aan het vooruitgaan. Komt wel in orde. Geduld, we gaan een oplossing zoeken...

Na enkele maanden, die vliegen voorbij, hoor, is de tijd aangebroken om werk te zoeken. Je begeleider stimuleert je: komaan man, ga ervoor. Dat is een nieuwe mijlpaal. Opnieuw naar buiten komen, de motivatie zoeken om jezelf te verkopen op de arbeidsmarkt. En ja, het lukt je, opnieuw werk, opnieuw actief, opnieuw wat eigenwaarde, opnieuw je eigen geld verdienen. De volgende stap is dan een flat of een kamer zoeken. Huurprijs en waarborg en huisgerief... en dan blijken je gespaarde centen oh zo beperkt! Daar ga je toch. Maar de eenzaamheid weegt zwaar. Op weekdagen gaat het, maar, het weekend, amai. En waar naartoe? Alles kost geld...'

Buitenbewoners

De teams van Albatros en Open deur ervaren dat veel ex-bewoners het vaak heel moeilijk hebben. Soms keren ze na een tijd terug naar een opvanghuis, of ze belanden (opnieuw) op straat. Ze steken veel energie in de begeleiding van wat men 'buitenbewoners' gaat noemen; ze laten de band met hen niet los, maar dat vraagt veel man- en vrouwkracht.

Samen richten ze De Schutting op, een voorziening voor begeleid wonen; Jo Geysen, toen coördinator van Albatros, gaat mee. Heel zorgzaam worden de bewoners, die dat willen, begeleid van een verblijf in het opvanghuis naar zelfstandig wonen. Er is nauw overleg tussen de teams.

Ankerplaats

De 'bewoners' van De Schutting, of de 'leden' - nergens zal je het woord 'cliënt' vinden - hebben weliswaar een dak boven het hoofd, zij het vaak tijdelijk. Maar meestal hebben zij een lang parcours achter de rug van opvanghuizen en andere tijdelijke woonsituaties, noodopvang en soms ook op straat. Ze zijn 'ontankerd' en vervreemd van sociale relaties. De Schutting is vooral een ankerplaats, een plaats waar deze mensen kunnen thuiskomen, waar ze zich welkom voelen. Sommigen zullen na verloop van tijd alleen verder kunnen. Voor anderen is De Schutting een blijvend houvast. 'De Verhalen van Grote Veranderingen zijn aan ons niet besteed', zegt Jo. 'Hier schrijven we Trage Verhalen van kleine verworvenheden, stappen naar stabiliteit, naar vertrouwen.' En hij voegt er aan toe: 'We moeten ook durven erkennen dat thuislozenzorg voor sommige mensen een eindpunt is. Voor sommigen is er niets om naar door te verwijzen, is er geen vervolg... ook zij hebben recht op steun.

The Wanderer komt er thuis:

'Zo begin je de 2de pilaar: De Schutting, den 'after Albatros'. Zelfde principes: de deur staat open, kom binnen, zet je, drink even een koffieke; we zijn er, wil je wat praten? OK. Anders ook welkom. Een 2de thuis, een "familie", praten, biljarten, samen eten, een uitstapje. Welkom ben je en een luisterend oor is er altijd wel. Warmte!

Soms zeg je: ik wil het alleen, ik wil eruit, je ego hé! Gaat wel zolang je niet opnieuw problemen maakt. Zo heb ik meermaals ups en downs gekend. Een Jojo, telkens was Jo er. Hoe is het, kopje koffie, wil je praten... ? Fouten heb ik gemaakt, wie niet, misstappen heb ik begaan. Steun heb ik altijd gekregen. Een veeg uit de pan ook, hoor, een vriend mag en moet dit doen.'

Thuislozenzorg Vlaanderen / Brussel

De teams van Albatros, Open deur en De Schutting waren pioniers en wilden hun kennis delen. Ze hebben altijd een actieve rol gespeeld in de koepelorganisaties die de thuislozenzorg steeds professioneler gingen omkaderen. Ze schreven mee aan de Vlaamse kaderreglementeringen die voor elk type voorziening op papier kwam. Ze wogen op het beleid waar ze konden. Maar hun hart bleef in Brussel. Bij het logo van Thuislozenzorg Vlaanderen kriebelden ze zelf 'en Brussel'. In Brussel zaten ze in alle overlegorganen die onze ingewikkelde hoofdstad rijk is, voor zover ze die niet zelf oprichtten. Met steeds één doel: een sterk en kwaliteitsvol aanbod ontwikkelen voor thuislozen, ongeacht hun verhaal, ongeacht hun afkomst.

Hobo

De teams van De Schutting, Albatros en Open deur blijven samen zoeken naar antwoorden op nieuwe vragen en behoeften van thuislozen. En als het niet bestaat, dan richten ze het op. Van een daarvan krijgt u zo meteen een filmpje te zien: Hobo, een dagcentrum waar thuislozen aan allerlei culturele en sportieve activiteiten kunnen deelnemen, essentieel voor de ontwikkeling van hun sociale competenties, van vaardigheden, zelfvertrouwen ook. Het filmpje is gemaakt door Benjamin Deboosere, nav de 20ste verjaardag van Hobo en laat de deelnemers, vaak bewoners van De Schutting, Albatros, Open deur en andere voorzieningen in Brussel, aan het woord.

Beschut

De mensen achter De Schutting, Albatros en Open deur willen hun levenswerk verderzetten, ondanks herstructureringen en buiten alle fusies om. Daarom hebben ze vzw Beschut opgericht, om zowel hun geestelijk als hun materiële patrimonium, de huizen die ze in de loop der jaren hebben verworven en ingericht voor thuislozen, te vrijwaren.

Kodiel

Thuislozenboerderij Kodiel is een project dat ze zelf blijven beheren, koesteren mag ik wel zeggen. Een plek buiten de stad waar thuislozen, zonder vragen, zonder prestatiedruk, gewoon opnieuw toffe dingen kunnen doen, met dieren bezig zijn, tochtjes met de huifkar maken, brood bakken... ontspannen, hun zelfvertrouwen opbouwen... en vooral: de tijd krijgen. Daar krijgt u straks ook een filmpje van te zien.

De tijd nemen, kan dat ook in de toekomst nog?

The Wanderer is bezorgd en hij heeft een boodschap:

'We leven in een snelle tijd, een harde tijd. Alles moet vlug gaan en vaak is er geen of te weinig tijd om na te denken. Of willen we dit niet meer? Is dat geen vlucht? De realiteit is en blijft hard, hoor. Neem je tijd, bezin.

Ik ben al wat ouder en ik heb toch schrik als ik nu zie dat alles zo vlug moet gebeuren. Ontredderde mensen die op zo korte tijd terug op hun eigen moeten vallen. Dat is psychisch niet altijd doenbaar, en dan spreken we nog niet over het probleem huisvesting. Niet te doen in Brussel met die gekke prijzen. Heb je een "thuis" voor die prijs of enkel een dak boven je hoofd?

Jullie werkdruk in Albatros en De Schutting gaat zeker toenemen. Hopelijk krijgen jullie voldoende middelen, personeel, opvangmogelijkheden om het werk met dezelfde gedrevenheid verder te kunnen zetten.

Dank aan allen die ik nu toch familie, vrienden ga noemen, voor jullie tijd en luisterend oor.'

En van mij, ook zoveel...

- Dank aan de mensen van Beschut die ook voor mij de tijd namen en wilden wachten tot ik van mijn eigen valpartijen hersteld was.
- Dank aan de mensen van de stuurgroep, die niet aflieten om me te voorzien van verhalen en archiefstukken. Het was smullen, en dan is er nog zoveel 'lekkers' dat ik uit tijdsgebrek onbesproken moest laten.

- Dank aan de bewoners en de medewerkers van De Schutting, waar ik 's middags mee aan tafel schoof, mee afwaste, en (veel) mee lachte.
- Dank aan Colombo, de kunstenaar die meewerkte aan het fotoproject Home Street Home (hier ook te koop!) en die ons zijn prachtige beeld liet gebruiken voor de cover.
- Dank aan vormgever Wim en aan Eline en andere collega's die hun feedback gaven, voor hun geduld met mij...
- Dank aan Joris, voor de stimulerende samenwerking, en aan Tanja en Kathleen, voor het vertrouwen...

Ik hoop nu vooral dat het verhaal van vzw Beschut de weg mag vinden en ook u kan boeien...

Ik dank aan u allen, voor uw aandacht.

Lut Verstappen, 30/03/2016